

2730

۵۰۰

۱

۲۱۷

۵۰۰

www.ketab.ir

سرشناسه: ادبی فیروزجائی، رضی، ۱۳۶۶-

Adabi Firoozjaee, Reza

عنوان و نام پدیدآور: شیعیان نیجریه / نویسندگان رضا ادبی فیروزجائی، حبیب زمانی محبوب؛

تهیه کننده پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)؛ ناظر علمی مصطفی

قاسمی؛ سرویراستار حسین قاسم حمزه؛ ویراستار حسین برخوردار؛

قم: پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)، انتشارات زمزم هدایت، ۱۳۹۷.

مشخصات نشر:

۲۱۶ ص: ۵/۱۴ × ۵/۲۱ س.م.

مشخصات ظاهری:

۱۹۵۰۰۰ ریال: ۲-۵۹۷-۲۴۶-۹۶۴-۹۷۸

شابک:

وضعیت فهرست نویسی:

ف.ا.

یادداشت:

کتابنامه.

موضوع: شیعیان نیجریه

موضوع: Shiites -- Nigeria

موضوع: اسلام -- نیجریه

موضوع: Islam -- Nigeria

موضوع: شیعه -- نیجریه

موضوع: Shi'ah -- Nigeria

موضوع: نیجریه

موضوع: Nigeria

شناسه افزوده: زمانی محبوب، حبیب، ۱۳۵۷-

شناسه افزوده: پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)

شناسه افزوده: پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)، انتشارات زمزم هدایت

شناسه افزوده: Imam Sadiq Research Institute of Islamic Sciences, Zamzam

Hedayat

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ الف ش ۴/۹ BP۲۳۹

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۵۳۰۹۶۶۹

شماره کتابشناسی ملی: ۵۵۶۲۵۸۹

شیعیان نجریه

رضا ادبی فیروز جانی و حبیب زمانی محجوب

پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)

تفہیم

شیخیان نیجریہ

تہیہ کنندہ: پژوهشگاہ علوم اسلامیہ اسلامیہ اسلامیہ
نویسندگان: رضا ادبی فیروزجانی و سید زینب زمانی محسنی
ناظر علمی: مصطفی قاسمی | ناظر نہائی: سید سیدہ معتمد

سرور استار: حسین قاسم حمزہ | ویراستار: حسین برخوردار
نمونہ خوان: علی رضا صداقت | واپائش نہائی: عبدالرحمن حیاتی اصل
صفحہ آرا: حمزہ زہدی | ناظر چاپ: علی رضاوند
ناشر: زمزم ہدایت

چاپ: مرکز چاپ سپاہ | نوبت چاپ: اول | تاریخ چاپ: ۱۳۹۸
شمارگان: ۵۰۰ | قیمت: ۱۹۵۰۰ تومان
شلیک: ۲-۵۹۷-۲۴۶-۹۶۴-۹۷۸

آدرس ناشر: قم، خیابان دورشہر، نیش کوچہ ۳، پلاک ۸۱
تلفن: ۰۲۵-۳۷۳۳۰۷۳۵-۰۲۵، همراه: ۰۹۱۲ ۲۵۳ ۲۸۸۷

فهرست مطالب

۹	مقدمه
	فصل اول: غرب آفریقا
۱۳	۱-۱. جغرافیا
۱۶	۲-۱. تاریخ
۱۶	۱-۲-۱. استعمار
۱۸	۲-۲-۱. تشکیل دولت‌های مستعمره
۲۳	۳-۱. تاریخ اسلام
۲۴	۱-۳-۱. ورود اسلام به غرب آفریقا
۲۵	۲-۳-۱. تشکیل دولت‌های اسلامی
۲۷	۳-۳-۱. حرکت‌های جهادی
۲	۴-۳-۱. استعمارگران و مبارزه با اسلام
۳۳	۵-۳-۱. اسلام در عصر کنونی
۳۳	۶-۳-۱. اسلام طریقتی
۳۵	۷-۳-۱. تشیع در غرب آفریقا

فصل دوم: کشور نیجریه

۳۹	۱-۲. جغرافیا
۴۴	۲-۲. جمعیت
۴۷	۳-۲. قومیت‌ها
۵۰	۲-۳-۱. هاوسا و فولانی
۵۵	۲-۳-۲. یوروبا
۵۷	۲-۳-۳. ایگبو
۵۸	۴-۲. دین
۵۹	۲-۴-۱. اسلام
۶۰	۲-۴-۲. مسیحیت
۶۶	۵-۲. زبان
۶۷	۶-۲. اقتصاد
۶۷	۲-۶-۱. کشاورزی و دامداری
۷۰	۲-۶-۲. صنایع و معادن
۷۲	۲-۶-۳. تجارت
۷۶	۷-۲. وضعیت سیاسی

فصل سوم: اسلام در نیجریه

۸۷	۱-۳. اسلام در کانم و بُرنو
۹۴	۲-۳. اسلام در سرزمین هاوسا
۱۰۰	۳-۳. جنبش جهادی عثمان دان فودیو
۱۰۳	۳-۳-۱. قیام شیخ عثمان
۱۱۰	۳-۳-۲. نتایج قیام شیخ عثمان
۱۱۱	۳-۳-۳. خلافت سوکوتو
۱۱۳	۴-۳. اسلام در مناطق جنوبی

- ۵-۳. گروه‌های مسلمان در نیجریه ۱۱۵
- ۱-۵-۳. صوفیه ۱۱۵
- ۲-۵-۳. جمعیت نصرالاسلام ۱۱۹
- ۳-۵-۳. جمعیت ازالة البدعة و إقامة السنّة ۱۲۲
- ۴-۵-۳. انجمن دانشجویان مسلمان ۱۲۶
- ۵-۵-۳. جماعة اهل السنة لدعوة والجهاد ۱۳۰

فصل چهارم: تشیع در نیجریه

- ۱-۴. تشیع، ارمغان مهاجران لبنانی ۱۳۷
- ۲-۴. رونق تشیع پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران ۱۳۸
- ۱-۲-۴. شیخ ابراهیم کورانی رهبر شیعیان نیجریه ۱۴۰
- ۲-۲-۴. تأسیس جنبش اسلامی نیجریه ۱۴۳
- ۳-۲-۴. عوامل رونق تشیع ۱۴۵
- ۴-۲-۴. نقش انقلاب اسلامی در رونق تشیع ۱۴۹
- ۳-۴. جمعیت شیعه ۱۵۲
- ۴-۴. ساختار جنبش اسلامی ۱۵۶
- ۱-۴-۴. بنیاد شهدا ۱۵۷
- ۲-۴-۴. مدارس فودیه ۱۵۹
- ۳-۴-۴. خراس ۱۶۰
- ۴-۴-۴. مجمع خواهران ۱۶۲
- ۵-۴-۴. مجمع دانش پژوهان ۱۶۳
- ۶-۴-۴. انجمن پزشکان ۱۶۵
- ۷-۴-۴. واحد تولید ۱۶۶
- ۸-۴-۴. انجمن شاعران ۱۶۸
- ۹-۴-۴. واحد انتشارات ۱۶۸
- ۱۰-۴-۴. انجمن شاغلان ۱۶۹

- ۱۷۰ ۴-۵. سایر گروه‌های شیعی
- ۱۷۱ ۴-۶. برنامه‌ها و فعالیت‌های شیعیان
- ۱۷۲ ۴-۶-۱. برنامه‌های علمی آموزشی
- ۱۷۳ ۴-۶-۲. تظاهرات و راه‌پیمایی‌ها
- ۱۷۴ ۴-۶-۳. بزرگ‌داشت مناسبت‌های مذهبی
- ۱۷۷ ۴-۷. وضعیت اقتصادی شیعیان
- ۱۷۸ ۴-۸. وضعیت سیاسی شیعیان
- ۱۸۹ ۴-۹. رابطه شیعیان با نیروهای اجتماعی

فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادها

- ۱۹۳ ۵-۱. نتیجه
- ۱۹۵ ۵-۲. پیشنهادها
- ۱۹۵ ۵-۲-۱. حمایت انقلاب اسلامی ایران از شیعیان نیجریه
- ۱۹۸ ۵-۲-۲. بررسی سلفی‌گری در غرب آفریقا
- ۱۹۹ کتابنامه

مقدمه

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران در ۱۳۵۷/۱۹۷۹ میلادی نغمهٔ آرمان‌های انقلاب اسلامی به سرعت، مرزهای جغرافیایی را در نوردید و با عبور از غرب آسیا، به گوش ملت‌های مسلمان آفریقای رسید و آهنگ رشد تشیع در کشورهای مختلف آفریقا از جمله نیجریه طنین‌انداز شد؛ به گونه‌ای که شیعیان نیجریه به رهبری شیخ ابراهیم زکزاکی از اقلیت بسیار محدود چند هزار نفری در سال ۱۹۷۹ میلادی به چند میلیون نفر در سال‌های اخیر (۲۰۱۸م) تبدیل شدند.

هنوز جهانیان معجزهٔ انقلاب اسلامی در نیجریه را باور نداشتند که در روز قدس سال ۲۰۱۴ میلادی (سوم مرداد ۱۳۹۳) ارتش نیجریه به روی تظاهرات‌کنندگان شیعه در زاریا آتش گشود و جمع بسیاری از جمله سه تن از فرزندان شیخ زکزاکی را شهید کرد. با رسانه‌ای شدن این خبر همه نگاه‌ها به زاریا و جمعیت میلیونی شیعیان نیجریه دوخته شد؛ این تعداد شیعه چگونه و با چه اقدامات و تبلیغاتی در نیجریه پدید آمدند؟ رهبر شیعیان نیجریه چه شخصیتی دارد؟ اقداماتی مانند برگزاری تظاهرات روز قدس با این شکوه و گستردگی از چه آرمانی ریشه می‌گیرد؟ و... در پاسخ به این پرسش‌ها

مطالب بسیاری در منابع ژورنالیستی دنیا نگاشته شد که عمدتاً به دلیل نبود منابع و آگاهی‌های کافی ناقص بودند؛ از این رو، ضرورت مطالعه و بررسی وضعیت شیعیان نیجریه در دستور کار بسیاری از مراکز علمی و پژوهشی دنیا قرار گرفت. در کشور ایران نیز، به دلیل نبود حتی یک کتاب مطالعاتی جامع و کامل درباره شیعیان نیجریه، این ضرورت بیش از پیش احساس شد. بررسی حاضر نیز در پی این دغدغه و معرفی دقیق و همه‌جانبه از شیعیان نیجریه انجام گرفته است.

البته این بدان معنا نیست که هیچ اطلاعاتی درباره شیعیان نیجریه موجود نبوده است، چرا که در کتاب‌های فارسی مربوط به کشور نیجریه اطلاعات مختصری درباره شیعیان نیجریه داشت؛ چنان‌که در کتاب‌هایی نظیر جمهوری فدرال نیجریه نوشته معصومه نصیری، سرزمین و مردم نیجریه به قلم محمدرضا شکیبا و نیجریه سرزمین بازنه‌ها و قومیت‌ها تألیف نوید رسولی صفحاتی را به شیعیان نیجریه اختصاص داده‌اند. اما مهم‌ترین تحقیقات انجام‌شده به زبان فارسی به پایان‌نامه‌های دانشگاهی مربوط می‌شود که صاحبان هریک کوشیده‌اند اطلاعات مفیدی را اختیار خواننده قرار دهند. آثاری همچون بازتاب انقلاب اسلامی بر اسلام‌گرایی در نیجریه و گسترش تشیع در نیجریه نوشته آقای وحید مرادی (۱۳۹۱)، بررسی شبکه رهبری و شیوه‌های تبلیغی آقای ابراهیم الزاکراکی به قلم آقای حسین صادقی‌نایب^۱

۱. حسین مادرشاهی بخشی از پایان‌نامه خود را به درج مصاحبه‌های خود با اعضای جنبش اسلامی نیجریه و طلاب این کشور که در ایران مشغول به تحصیل هستند، اختصاص داده که حاوی اطلاعات بسیار مفیدی درباره شیعیان نیجریه و خصوصاً جنبش اسلامی است. بر خود واجب می‌دانم از آقای مادرشاهی که سخاوتمندانه پایان‌نامه خود را در اختیار نویسندگان متن پیش رو گذاشتند، سپاسگزاری نمایم.

(۱۳۹۳) و بررسی اوضاع فرهنگی و اجتماعی شیعیان نیجریه پس از انقلاب اسلامی ایران تألیف خانم مستانه منصوری پارسا (۱۳۹۴) از جمله این آثارند که در این پژوهش کانون توجه قرار گرفته‌اند. علاوه بر این باید از نشریه نامه جامعه یاد کرد که شماره ۱۱۹ خود را به نیجریه اختصاص داد و مقالاتی با عنوان «بررسی نقض حقوق اقلیت‌های دینی و شیعیان در نیجریه»، «تأثیرات و بازتاب‌های انقلاب اسلامی ایران در نیجریه»، «حقوق فقهای حنفی در نیجریه» و «مسئولیت دولت نیجریه در قبال حفظ جان شیعیان» منتشر کرد. محمد رضا کردی نیز در مقاله خود با عنوان «شیعیان نیجریه (فرصت‌ها، تهدیدها، باورها)» اشاره‌ای مختصر به وضعیت شیعیان نیجریه داشته است.

البته پژوهشگران انگلیسی زبان پیش‌تر از مسلمانان تحقیقات درباره شیعیان نیجریه را آغاز کردند و کتاب‌ها و مقالاتی درباره آنان و رهبرشان یعنی شیخ ابراهیم زکزاکی به رشته تحریر درآوردند که بخشی از منابع این پژوهش را تشکیل می‌دهد. محمد داهيرو سکیمان،^۱ مختار عمر بونزا^۲ و عبدالرئوف مصطفی^۳ از جمله این پژوهشگرانند.

واقعیت این است که پژوهش در زمینه کشورهای افریقای، به غیر از شمال افریقا، به دلیل فقر منابع فارسی و حتی عربی کاری دشوار است که ورود به این عرصه را برای هر محقق سخت می‌سازد؛ از این رو، چه بسا اطلاعاتی از دید

1. Muhammad Dahiru Sulaiman.

2. Mukhtar Umar Buza.

3. Abdul Raufu Mustapha.

۴. تهیه بخشی از منابع انگلیسی در ایران ناممکن بود و شایسته است از دکتر سعید صادقیان که زحمت تهیه آن‌ها را عهده‌دار شدند، تشکر نمایم.

نویسندگان دور بماند و کاستی‌هایی در متن پدید آورده که امیدواریم مخاطبان عزیز بر نویسندگان منت نهند و آن را اطلاع دهند.^۱

این پژوهش افزون‌بر مختصر منابع فارسی و عربی، بیشتر با مراجعه به منابع لاتین و همچنین مصاحبه با طلاب نیجریه‌ای و شرکت در جلسات میزهای مخصوص مطالعه کشور نیجریه انجام گرفت که در این زمینه برادر عزیز و همکار فریخته‌ام آقای رضا ادبی فیروزجانی تلاش ستودنی داشت؛ از این‌رو، صمیمانه از ایشان قدردانی و سپاسگزاری می‌کنم. همچنین لازم است از ناظر علمی محترم، جناب آقای دکتر مصطفی قاسمی، تشکر کنم که با راهنمایی و مساعدت خویش نویسندگان را یاری داد.

حبیب زمانی محبوب

زمستان ۱۳۹۶